

DE GIRA PER MÈXIC

El Duque Octavio

Assegut sobre un sac que conté part de l'escenografia d'*El burlador de Sevilla y convidado de piedra*, l'obra que hem representat aquests dies per Mèxic, començo a escriure l'experiència de creuar la bassa gran, arribar al país més poderós i creuar la frontera més perillosa del món. Bé, això diuen, però crec que entre el Líban i Israel, molt més a prop de casa, hi ha d'haver més problemes que aquí. Ara mateix som a Delicias, un poble que no és gaire lluny de Chihuahua, que aquest any celebra el seixanta-cinquè aniversari de la seva fundació, i on l'ambient és el d'una pel·lícula de l'oest: *chicanos* amb *jeans*, botes i barret, el desert com a muralla impenetrable i molt, molt de sol. Esperem l'autobús per tornar a El Paso, d'on marxarem cap a Barcelona. «Ahorita viene», ens ha dit un venedor ambulant de *burritos* picants i fruita fresca, de la qual val més desconfiar tot i la bona pinta; i ja fa tres quarts d'hora que esperem asseguts al carrer. Aquí a Mèxic això és molt normal. Crec que els mexicans no serien realment mexicans sense aquesta calma, sense aquesta mirada que sembla que et vulguin prendre el pèl i que és la que et fa veure que l'«ahora mismo se lo traigo» va per llarg.

Ara bé, aquesta és la peculiaritat dels mexicans, el que realment et fa descobrir un país diferent als Estats Units. Allà dalt, tot funciona bé i de pressa. Arribes a l'aeroport de Houston i comences a veure-ho tot com si fos una pel·lícula. Que si el conductor d'aquest *carro* podria ser el policia gros de *La jungla de cristall*, que si aquest altre negre de segur que toca el trombó en una orquestra de xarleston, un piano que toca sol, banderes i més banderes de barres i estrelles, cotxes grans, dones lletges pintadíssimes, cartells que prohibeixen les armes sense llicència, senyors grassos, molt grassos, d'hamburgueses, i Coca-cola per tot arreu, amb gel. El Paso és com tota ciutat americana: llarga i ampla. No es veu ningú passejant pels carrers i la gent et mira estranyada si et veuen fer-ho. No m'estranya gens que necessitin tant de petroli. Es troba enmig del desert. Al migdia, no surtis al carrer perquè fa massa calor; però de nit tampoc no pots sortir perquè et peles de fred. A més a més, l'aire és poc humit, i la pell i els llavis se't ressequen.

En canvi, Ciudad Juárez, que és la ciutat de l'altra banda de la frontera, i que només està separada d'El Paso pel Río Grande (que no és tan *grande* i està tan brut com el Llobregat), un filat, policies amb metrallera i immigrants il·legals esperant que es despistin els de la gorra i les ulleres de sol, té un altre clima, diferent a les nits. A Ciudad Juárez a les nits fa tanta calor com al migdia. Com pot ser això? Misteris de la natura? Jo crec (e *si non e vero e ben trobatto*) que és la calor interior dels mateixos mexicans, que de nit es deu concentrar en l'ambient; tot i que els mateixos ciutadans de Juárez volen ser americans, i de fet es volen independitzar de Chihuahua per formar la seva pròpia república. Als EUA la gent és freda i, en canvi, a tres-cents metres al sud de la frontera hi tornen a haver embussos de trànsit, clàxons, olors, gent al carrer

i crits. Tornem a ser en una civilització normal! Però desenganyem-nos-en, per aquesta frontera tan conflictiva s'entra al Tercer Món per la porta gran.

Aquesta és la frontera per on passa tota la droga cap als EUA, i que prové de Colòmbia. Abans, amb els cartels organitzats, tot passava per via aèria, però ara, ho han de fer en camions. És per això que Ciudad Juárez ha esdevingut la ciutat més perillosa de tot Mèxic. Tot això ens ho explicava el senyor José Rubén Cordero Culebro, oficial de duanes, un home vestit amb un uniforme gris que el mateix Hergé devia dibuixar en alguns dels seus *Tintin*: gorra alta, medalles, cordams per aquí i per allà... Aquest senyor ens va «escorcollar» les maletes, i ens va explicar sarcàsticament que els problemes no els tenien ells, sinó els *gringos*, perquè la droga no passa cap a Mèxic, sinó cap als EUA. Al començament no ens va voler donar el visat i ens va fer anar a l'altra punta de la ciutat, ja que no anàvem com a turistes; però al final vam acabar parlant de cognoms (ja veieu que el seu donava per a hores de xerrera) mentre ell anava posant el segell sobre el paper; i el soroll ressonava per tota la gran sala, buida durant tot el matí. L'oficialitat, en aquest país, és d'uniforme.

Chihuahua és la pàtria de «*Pancho Villa, el centauro del norte*», l'únic home que pot dir que ha envaït els EUA. De fet, només va ser un poble fronterer el que van ocupar; però els *chihuahuenses* ho celebren cada any, anant-hi a cavall. També és molt a prop de la Sierra Tarahumara, lloc d'origen dels indis tarahumares, que fan unes nines de fusta d'allò més boniques. A Chihuahua hi ha el Museu de la Revolució, la casa on va néixer Villa, i la que va ocupar com a quarter. Aquesta darrera, però, no es visita com a quarter, sinó com a casa modernista, que a més a més té una història digna de ser explicada. La va fer construir un senyor molt ric per a la seva dona, però aquesta senyora va morir quan encara no estava acabada i les obres es van aturar. Al cap d'uns mesos de la mort, va començar la revolució (1907), i Pancho Villa va agafar la casa com a quarter general. Tot això ens ho explicava el vigilant de la casa, que, pel mòdic preu de dos pesos per persona, a quarts de dotze de la nit ens va obrir les portes de la mansió. Després ens va explicar una història d'ànimes que caminen per la casa, que podrien ser els presoners que van morir al soterrani durant la revolució. Ell no havia vist res, però havia sentit passes. En tornar cap a l'hotel ens seguia un cotxe a trenta metres de distància, sense llums i sense matrícula, que feia sonar el clàxon, i va fer dos carrers en direcció contrària per no perdre'ns de vista! L'endemà al matí ens van dir que els taxis tenen la tradició de cridar així els possibles clients, però jo crec que allà passava alguna cosa, i més quan vam saber aquell mateix matí que el PP havia guanyat les eleccions, aquí. Una anècdota divertida és que el presentador del telenotícies va preguntar, per fer-se l'entès, al corresponsal de Madrid si el gran perdedor de la nit era ni més ni menys que Jordi Pujol.

Però crec que ja és hora de parlar una mica de l'experiència més purament teatral, perquè, si no, van passant les línies i no surt el tema. Primer de tot he de dir que per mi va ser una sorpresa el fet de trobar-me en el repartiment de l'obra, i vull donar les gràcies als companys actors i actrius que van tenir paciència de les meves errades de principiant i que tant em van aconsellar i ajudar a l'hora de construir el personatge i superar les dificultats que els assaigs, dia rere dia, van descobrint. Van ser dos mesos escassos de treball molt dur, plens d'alegries, però també de decepcions..., que ara és millor deixar-les de banda. Els recordo amb la malenconia pròpia d'algué que s'ho va passar molt bé anant cada dia al local de Projecte Gallina, a l'altra banda de Barcelona, amb la il·lusió renovada, veient com el somni d'aquella nit posterior

al càsting s'anava fent realitat. Després ja va venir el viatge, és cert, però això és un altre capítol que no vull barrejar amb aquests dos primers mesos de treball.

El 8 de març, però, va arribar, i amb ell el tràfec de les maletes i els altres paquets del muntatge que havíem de transportar. Després d'unes tretze hores d'avió i algunes altres d'espera als aeroports, arribàvem a El Paso, la ciutat del festival de teatre clàssic més important del continent americà (com a mínim, així ens ho van vendre). Al festival hi havia gent de Puerto Rico, de la República Dominicana, de Texas, també de diferents llocs de Mèxic, i dues companyies de l'altra banda de l'oceà, els Micomicón, de Madrid, i nosaltres, l'Aiet de la Universitat de Barcelona! I com és que hi ha un festival de teatre clàssic en aquest cul del món? Senzillament, un multimilionari a qui agradava molt el teatre clàssic va fer construir un teatre i va muntar aquest festival, que és dos anys més antic que el d'Almagro, ja en terres castellanes. Aquestes coses solen passar als EUA. Recordo que el primer dia vam anar a veure la producció del grup de Puerto Rico: era un espectacle molt ric de vestuari i escenografia, però crec que el nostre tenia un nivell més alt d'interpretació. Més que res, és que no semblava que passés res sobre l'escenari. Els actors deien el text quan tocava, però no hi havia diàleg entre els personatges. A més a més, van voler fer una posada en escena que podríem titllar d'arqueològica, amb les *canciones*, els *entremeses* i les *loas* corresponents a les representacions del segle XVII, i, és clar, el *jet lag* es va deixar notar durant la segona hora. Em sembla que tothom feia becaines. La nostra estrena va ser un pèl caòtica: ja se sap, quan hi ha coses que es deixen per l'últim dia, el més segur és que trontollin; i tot i que no vull recordar els comentaris posteriors d'una sèrie d'estudiosos, que segurament tenien raó, però que van sobrepassar de lluny els límits de la cordialitat i de les crítiques constructives, la major part del públic va sortir contenta del que havia vist. El públic de l'altra banda de l'oceà és molt més agraït que no pas el d'aquí, i riuen i aplaudeixen per qualsevol broma. Vam notar, però, que els aspectes més subtils no els va fer ni fred ni calor.

A Ciudad Juárez vam fer dues representacions. La primera, dissabte al vespre, i la segona, diumenge al matí. Aquell dissabte, quan vam arribar per dinar, vam conèixer el grup de D.F. que havia representat *La Celestina* un dia abans que nosaltres a El Paso. No puc opinar sobre l'espectacle perquè quan vam arribar ja no hi havia lloc, però deien que portaven des de l'estiu preparant-lo. L'únic del grup que la va poder veure va ser en Ricard Salvat. Aquí també em veig obligat a recordar una fatídica caiguda a l'hotel d'aquesta ciutat, que em va deixar el peu ben tocat. Sort en vaig tenir de la Rita i la Laura que em van anar a comprar els medicaments corresponents, sense recepta i sense indicacions de cap mena, que em van alleugerir el mal i les preocupacions durant la resta dels dies de la gira. El Teatre de Ciudad Juárez (Auditorio Cívico Licenciado Benito Juárez) reuneix totes les característiques del país: platea de mil cinc-centes localitats, un jardí d'infància en el mateix recinte, els tècnics treballant amb desgana (hi ha qui diu que sense una ampolla de *whisky* no treballen a gust), els vestuaris sense llum, cables pelats per tot arreu (pel terra, caient del sostre) i tots nosaltres buscant algun endoll. Hi havia tota una torre de focus endollada al costat de la porta del lavabo!, i com que el cable no era gaire llarg, un havia de vigilar quan hi entrava. Fantàstic! En aquest teatre també ens va passar una cosa inesperada: s'acaba la funció, saludem i, quan comencem a retirar, sentim: «un momento, un autògrafo!» Ens girem i veiem que el públic comença a envair l'escenari. Més de mitja platea estava fent cua per demanar-nos autògrafs, fotos i petonets (sobretot al nostre

Iván Campillo després de la representació d'El Burlador de Sevilla, de Tirso de Molina, a El Paso (Estats Units). (Arxiu AIET)

Don Juan, que per això té la fama que té). No ens ho acabàvem de creure. «Pasa siempre» ens deia un tècnic, rient. La influència de l'*star system* de Hollywood és molt gran.

A Chihuahua i Delicias això també ens va passar, però amb una menor aflluència de gent. A la capital vam actuar en una sala d'actes de la Universitat, sense focus ni altres mitjans tècnics, i per això crec que s'ha de felicitar els tècnics, perquè aquell vespre van patir de valent. També s'ha d'agrair la feina de Ricard Salvat, que va anar trampejant i solucionant tots els problemes que anaven venint, i va millorar el muntatge notablement. El Teatro de la Ciudad de Delicias era el contrari que el de Juárez. Nou, amb un equipament molt modern on fins i tot podien entrar camions a l'escenari i amb uns tècnics que ajudaven en tot. Era realment una delícia. La representació, per cert, va ser massa accidentada en la primera part, amb massa sorpreses, brometes..., ja se sap. Tot i que la millor sorpresa va ser el sopar de comiat de després de la representació, amb música i poesia en directe i unes cançons *desgarradas* de la Vargas, interpretades per una senyora de la seva edat, que si hi afegim tots aquells refrescos de tequila i limona, no entenc com no vam acabar tots plorant. Va ser un comiat entranyable per a un viatge ple de descobertes, emocions i vivències extraordinàries.

NOTES

1. Al XXV Siglo de Oro Drama Festival celebrat al Chamizal National Memorial d'El Paso, Texas, Estats Units, del 3 al 11 de març de 2000 hi participaren la Compañía Micomicón de Madrid amb l'obra *Los cabellos de Absalón*, de Calderón de la Barca, dirigida per Mariano Llorente; l'Escuela de Arte Teatral del Instituto Nacional de Bellas Artes de México City, Mèxic, amb l'obra *El gran teatro del mundo*, de Calderón de la Barca, dirigida per Ricardo Ramírez Carnero; la Compañía Teatral Piedra de Sol, Universidad de Gaudalajara, Mèxic, amb l'obra *La vengadora de las mujeres*, de Lope de Vega, dirigida per Víctor M. Castillo Bautista; el Teatro Gayumba de Santo Domingo, República Dominicana, amb l'obra *La dama duende*, de Calderón de la Barca, dirigida per Manuel Chapuseaux; el Teatro Rodante of the University of Puerto Rico, Río Piedras, Puerto Rico, amb l'obra *Mañana será otro día*, de Calderón de la Barca, dirigida per Dean Zayas; la Universidad Nacional Autónoma de México, México City, Mèxic, amb l'obra *La Celestina*, de Fernando de Rojas, dirigida per Claudia Ríos; l'AIET de la Universitat de Barcelona amb l'obra *El burlador de Sevilla*, de Tirso de Molina, dirigida per Isaac Benabu i l'Antaeus Company de North Hollywood, Califòrnia, Estats Units, amb l'obra *The Liar (La verdad sopechosa)*, de Juan Ruiz de Alarcón, dirigida per Anne McNaughton.